

Čeština doma a ve světě 4, 1994.

Mapa české gramatiky

s červeným štítkem **ZPRACOVÁNO PODLE NOVÝCH PRAVIDEL ČESKÉHO PRAVOPISU** zařadila češtinu do hrdého řetězce světových jazyků: paralelně jsme totiž na stránku viděli i mapu gramatiky anglické a francouzské, německá jistě nebyla daleko. Agentura Infoa se skutečně vyznamenala, řekl byste. A taky že ano!

Zánrový obrázek na první stránce, kde *káňata kroužila, události plynuly, stromy se vypínaly a hory se táhly, vozkové pokřikovali, chlapci a dívky pomáhali* (stavět panáky), zatímco *správci jen přihlíželi* a *koše stály* nás uvedl přímo k jádru věci: ke shodě podmětu s přísudkem v rámci dění veskrze aktuálního: do žní tak na počátku století. Podstatná připomínka, že ve větě *oblil dozrálo* je koncovka o proto, že *oblil* je hromadné podstatné jméno, zahajuje rozvoj našeho poznání: uznáme-li, že vzor *muž* má ve 2. pádě koncovku *-u*, nebudeme už po dubletách v případech shody nijak truchlit.

Otočili jsme list, abychom v gramatice pokročili. Je věru kam kráčet: česká abeceda vypouští é a dlouhé samohlásky, ty se však naštěstí hned na dalším řádku zázračně objevují. Stavba slova počítá s neměnným kořenem slov, synonyma jsou ovšem se stejným nebo podobným významem, *nepravá homonyma mají stejnou zvukovou podobu, ne však písemnou* (*mit — mýt, víti — viti*!) a v *některých případech je tomu naopak* (naštěstí bez příkladu). A už tu zas je — náš milý pravopis: *ú, ů, u, vz-, s-, z-* — a hlavně vyjmenovaná slova, pro velký úspěch vypsána navíc na zadní stránce. Oko nezůstane suché, dočte-li se černé na bílém, že *ve vyjmenovaných slovech a slovech jim příbuzných se píše v kořenu ýý (mýln, mlynář, umlýt)*. Že je nutno se řídit vzory, nepřekvapí. U psaní é zaujme tvrzení, že *é-je součástí kořenu slova a nemění se ani u slov odvozených*, u příkladů typu *o-běh, za-běhnout* je vztah k slovu *obíhat* jistě málo průhledný.

Od stránky čtyřl přicházíme konečně ke gramatice, ke slovním druhům a jejich tvarům. Jistě nelze na malé ploše zaznamenat vše; proč ale *přídavná jména vyjadřují vlastnosti podstatných jmen a zájmena zastupují podstatná jména a částice vyjadřují obvykle zvolání, přání, podiv, rozkaz apod.*, když je takové vymezení přinejmenším neúplné, nevíme. Že naráz zmizela životnost maskulin nebo že není zmíněn budoucí čas, aby se vynořili o několik řádek dál z hlubin u vidu, se dalo očekávat. Vědecká úroveň textu je však zachována — jsou tu mezinárodní názvy slovních druhů i jednotlivých tvarů.

Syntaktické výklady jsou vedeny v podobném duchu; jsou tradiční a vysoké vědeckosti jim dodává uvedení mezinárodních termínů. Dojemné však jsou otázky na jednotlivé větné členy (*Co se říká o podmětu? Jaký je podmět? apod.*) a zajímavé konstatování, že větný člen může být holý, rozvitý a několiknásobný, to vše doloženo pro jeden každý z nich. Ve vedlejších větách seznamy spojek vedou přinejmenším k zjednodušení a určení příkladové věty *Věděl, odkud zvířata pocházejí* jako příslovečné místní udiví jistě i žáka základní školy. Dospělého potěší *souadné poměry*, neboť má o významu slova *poměr* jinou představu. *Druhá věta, která stupňuje význam věty první a je významově závažnější* (!), také v jediném uvedeném příkladu poněkud mate — ten příklad totiž zní: *Chová kanáry, dokonce i andulky*. Ale — vlastně je to pravda, andulky jsou větší, tak co. A že to není věta? Vždyť je to jedno.

Došli jsme na konec. Ještě ta slíbená vyjmenovaná slova v pořadí autoru vyhovujícím (to jistě pohoršující pečlivě vypustěno) a základní pravidla psaní velkých písmen. Konec. Dál už nic není, ani pověstní lvové.

Co říci na závěr: Mapa české gramatiky je na pěkném papíře, je barevná a stojí jenom 29 korun. Nekupte to, když je to tak laciný.

Laciný?